

امپراتوری عقل

روایتی از تاریخ ایران

مایکل اکسورثی

هایده مشایخ

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه: اکسورثی، مایکل Axworthy, Michael
عنوان و نام پدیدآور: امپراتوری عقل: روایتی از تاریخ ایران/ مایکل اکسورثی؛ ترجمه هایدی مشایخ؛
ویراستار زهرا عالی.

مشخصات نشر: هرمس، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۴۴۵ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۶-۳۲۴-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: عنوان اصلی: A history of Iran : Empire of the Mind , 2016.

موضوع: ایران -- تاریخ -- از آغاز تا ۶۴۰ م.

شناسه افزوده: مشایخ، هایدی، ۱۳۲۲-، مترجم

رده بندی کنگره: DSR11۰

رده بندی دیویی: ۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۱۷۰۳۱

این کتاب ترجمه‌ای است از:

A History of Iran: Empire of the Mind

Michael Axworthy

Basic Books, New York, 2008

امپراتوری عقل: روایتی از تاریخ ایران

مایکل اکسورثی

ترجمه‌هایده مشایخ

ویراستار: زهرا عالی

طراح جلد: حبیب ایلون

ناظر فنی چاپ: حسین میرزا حسینی

چاپ دوم: ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ: رسام

همه حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، شماره ۲۴۹۳

تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴

فهرست

یادداشت مترجم	نه
دیباچه	سیزده
سپاسگزاری	نوزده
۱. خاستگاه‌ها: زردشت، هخامنشیان، ساسانیان	۱
۲. تجدید حیات ایرانیان: اشکانیان و ساسانیان	۴۷
۳. اسلام و تهاجم‌ها: عرب‌ها، ترک‌ها، مغول‌ها - ایرانی شدن اسلام	۱۰۵
۴. آیین تشیع و صفویان	۱۸۷
۵. سقوط سلسله صفویه، نادرشاه، دوره فترت سده دوازدهم هجری، و سال‌های آغازین روی کار آمدن سلسله قاجاریه	۲۲۱
۶. بحران‌های سلطنت قاجاریه، انقلاب ۱۲۹۰-۱۲۸۴، و به سلطنت رسیدن سلسله پهلوی	۲۸۳
۷. خاندان پهلوی و انقلاب ۱۳۵۷	۳۳۹
یادداشت‌ها	۳۹۹
کتابنامه	۴۲۱
نمایه	۴۳۵

یادداشت مترجم

نویسندگان و پژوهشگران ایرانی و خارجی بسیاری تا کنون کتاب‌های متعددی دربارهٔ ایران نوشته‌اند و هریک به دوره‌ای خاص از تاریخ ایران یا یکی از جنبه‌های ویژهٔ آن پرداخته‌اند. کتاب امپراتوری عقل، روایی از تاریخ ایران تاریخ ایران را از دورهٔ پیش از تاریخ و اساطیری تبیین می‌کند، اما این تبیین تنها تقویمی و روزشمار وقایع نیست. در هر دوره موضوعی محوری مطرح و تفسیر می‌شود. برای مثال جنبه‌های اجتماعی روی کار آمدن و انقراض سلسله‌های پادشاهی، آداب و اشکال مراودات سیاسی تا دوران معاصر، تصوف و شعر و شاعری، و سیاست‌های قدرت‌های خارجی به خصوص بریتانیا در قبال ایران، گویا اینکه نسبتاً مختصر ولی به حد کفایت گویا و شیوا و روشن و از همه مهم‌تر بی‌طرفانه، بررسی و تفسیر شده، آن هم با زبانی بسیار روان و جذاب و در قالب کتابی که برای غیرایرانیان هم بسیار جالب و حاوی اطلاعات دقیق است. این خود از انتخاب عبارات مناسب در آغاز فصل‌ها و منابع مورد استفاده آشکار می‌گردد. انتخاب عنوان «امپراتوری عقل»، که به ذهنیت مردمان قلمرو ایران با گستره‌های مختلف در دورهٔ پادشاهی‌های مختلف در

طول تاریخ اشاره دارد، حاکی از اشراف کامل نویسنده به اوضاع و روحيات مردم ایران است.

مایکل اکسورثی (۲۰۱۹-۱۹۶۲) نویسنده، پژوهشگر و استاد دانشگاه اکستر انگلستان بود که پیش تر در مقام رئیس بخش ایران در دفتر ایران و کشورهای مشترک المنافع وزارت امور خارجه بریتانیا فعالیت می کرد و از این رو درباره مناسبات سیاسی بین بریتانیا و ایران در دوره های مختلف اطلاعات جامع و دقیق و مفیدی به دست می دهد. احاطه او بر گستره وسیعی از موضوعات مربوط به ایران تحسین برانگیز است. از این نویسنده ارجمند کتاب مربوط به نادرشاه افشار نیز به فارسی ترجمه شده است.^۱ دو فصل آخر این کتاب و نیز پس گفتار آن درباره دوره معاصر و برخی رویدادهای جاری مانند مذاکرات هسته ای و تحریم هاست. از آنجا که نظر نگاه نویسنده به گونه ای است که مسائل مطرح شده در این دو فصل کماکان بحث برانگیز و مغایر با دیدگاه های حاکم بر سیاست های جاری بوده و باب آن همچنان گشوده است ترجمه این دو فصل در این نسخه فارسی گنجانده نشده است.

در پایان، جا دارد از دوستان و همکارانم خانم زهره هدایتی بیدهدنی و آقای مهدی مقیسه برای راهنمایی های کلی و تخصصی شان درباره دوره های مختلف تاریخی صمیمانه سپاسگزاری کنم.

۱. مایکل اکسورثی، شمشیر ایران: نادرشاه. ترجمه محمدحسین آریا، تهران،

... ولی هنگامی که به ملاحظه دلایل این عقاید پرداختم، همه این دلایل مربوط به عظمت طبیعت بشر هم نتوانست مرا متقاعد کند: که بشر واسطه بین مخلوقات است، نزدیک به خدایان، ارباب همه مخلوقات پایین مرتبه، با شعور تیزبین، خرد بسیار و هوش درخشان، تفسیرکننده طبیعت، نقطه اعتدال بین ابدیت و زمان، و آن طور که پارسیان می گویند علقه ذاتی یا سرود پیوند جهان، و به گفته داوود [نبی] کمی پایین تر از فرشتگان قبول دارم که این ها دلایل باشکوهی هستند ولی به نظر نمی رسد لب مطلب را بیان کنند.

... یوانتس پارسی^۱ ... می نویسد که بشر هیچ صورت کامل فطری ندارد، ولی بسیاری از چیزهایی که انسان به آن ها می مانده خارج از او و بیگانه با او هستند: «بشر کثیر، گوناگون، و دائم در تغییر است.» چرا بر این تأکید می کنم؟ با در نظر گرفتن اینکه ما با این شرایط متولد شده ایم، یعنی می توانیم همان چیزی بشویم که می خواهیم بشویم، باید درک کنیم که ضروری است کاملاً مراقب باشیم تا هرگز علیه ما نگویند که با وضعیت ممتاز به دنیا آمده ایم ولی این را تشخیص نداده ایم و به جانوران و وحوش بی شعور تبدیل شده ایم ... به علاوه نباید آن آزادی انتخاب را که خداوند به ما داده است تبدیل به چیزی آسیب زننده کنیم، زیرا قرار بوده است به نفع ما باشد. بیا بید همتی متعالی وارد روح و جان خود کنیم؛ بیا بید به میان ما یکی راضی نباشیم، بلکه برای والاترین ها تلاش کنیم و همه توان خود را برای دستیابی به آن به کار بریم.

پیکو دلا میراندولا^{۱۱}

خطابه در باب منزلت انسان

۱. Euanthes the Persian: دین مرد کلدانی از گستره سرزمین پارس آن دوران. — م.

۱۱. Pico Della Mirandola: فیلسوف ایتالیایی دوره رنسانس (۱۴۹۴-۱۴۶۳). — م.